

ኢንሰቲትዩት ምርምር ሕርሻ ትግራይ ማእከል ምርምር ሕርሻ አላማጣ ፕሮግራም ዕብዩት ሕርሻ-ገልተ

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

መዳለዊ

ተስፋይ አፅብሃ ሃይሉ

ተመራማሪ አታሓሕዛን አጠቓቅማን ስነ-ጋህፅን ብዝሀ-ሂወትን

ታሕሳስ፡ 2011 ዓ/ም

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

መዳለዊ

ተስፋይ አፅብሃ ሃይሉ

ተመራማሪ ኣታሓሕዛን ኣጠቓቕማን ስነ-ጋህፅን ብዝሀ-ሂወትን

አድራሻ፡- ማእከል ምርምር ሕርሻ ኣላማጣ

ኢ.ሜል: atsbhatesfay@gmail.com ወይ atsbhatesfay@yahoo.com

ሞባይል ቁፅሪ:-+251-914505057

ስልኪ ቁፅሪ +251-347740546፣ ቁ.ሳ. ፖ. 56. ኣላማጣ ትግራይ ኢትዮጵያ

ISBN: 978-99944-74-35-6

መጣቕሲ (citation) :

ተስፋይ አፅብሃ ሃይሉ . 2018. ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ፡፡ ኢንስቲትዩት ምርምር ሕርሻ ትግራይ፡ መቐለ ፡ ኢትዮጵያ፡፡ቴክኒካል መምርሒ ቐጽ 2

ታሕሳስ፡ 2011 ዓ/ም
ኣላማጣ፡ ኢትዮጵያ

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ሰደቓ-ትሕዝቶ

ዝርዝር ስእላዊ መግለጺታት..... 4

ዝርዝር ሰደቓታት 5

መልእክቲ መሰናዳኢ..... 6

ቃለ-ምስጋና 7

1. መእተዊ..... 8

2. ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ..... 9

 2.1. ተረፈ-መረፍ ምህርቲ (Crop Residue..... 10

3. ኣተሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ..... 11

4. ሳቦይናት ትሑት ኣተሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ..... 12

5. ፀገማት ኣተሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ..... 13

6. ብኸነት ቀለብ እንስሳ (Feed Waste)..... 13

7. ባህላዊ መብልዒ ቀለብ እንስሳ..... 14

8. ንምንታይ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ምስራሕ ኣድልዩ?..... 14

9. ምትእትታው /ሰርሕኻ ምርኣይ/ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ..... 15

 9.1. ኣሰራርሓ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ..... 15

10. ብምትእትታው ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ዝተረኸቡ ናይ ምርምር ውፅኢታት .16

11. ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ብዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ..... 18

12. ኣዋግኢነት ብዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ (Comparative Analysis)..... 19

13. መጠቓለሊ..... 21

14. ተጠቀስቲ ፅሑፋት..... 23

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ዝርዝር ስእላዊ መግለጺታት
ስእሊ

ገፅ

ስእሊ 1. ናይ ጣፍ ሓሰር (ፀጋማይ) ፣ ናይ ማሽላ ኣገዳ/ቃንጫ (የማናይ) (Yayneshet, 2010).....11

ስእሊ 2. ባህላዊ መብልዒ ቐለብ እንስሳ (ማእከል ምርምር ሕርሻ ኣለማጣ, 2011)15

ስእሊ 3. ኣሰራርሓ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ እንስሳ (ማእከል ምርምር ሕርሻ ኣለማጣ, 2011)16

ስእሊ 4. ዓይነታት ባህላዊ መብልዒ ቐለብ እንስሳ.....17

ስእሊ 5. ዓይነታት መብልዒ ዝተመሓየሽ ቐለብ እንስሳ.....17

ስእሊ 6. ሜላታት ኣወሃህባ ቐለብ እንስሳ ብባህላውን በዝተመሓየሽ መብልዒን.....18

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ዝርዝር ሰደቓታት
ሰደቓ

ገፅ

ሰደቓ 1. ንዕዕር ማዓልታዊ ዝውሃብን ዝባኸንን ቀለብ እንስሳ ኣብ ሞንጎ ዝተመሓየሽን ባህላውን መብልዒ ቀለብ እንስሳ..... 19

ሰደቓ 2. ንዕዕር ኣዋፃኢነት ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ..... 21

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

መልእክቲ መሰናዳኢ

ተረፍ-መረፍ ምህርቲ ዝለዓለ ፍልፍል ቀለብ እንስሳ ኾይኑ ንዘበናት ዝፀንሐ ሃፍቲ እዩ ። ይኹን እምበር ብባህላዊ ኣተሓሕዛን ኣጠቓቕማን ንዝተዳጋገመ ሓደጋ ብኸነት እናተቓልዐ ይርከብ ። ናይዚ ምክንያት ካዓ ናይ ባዕሉ ዝኾኑ ዝተፈላላዩ ፀገማት እኳ እንትሃለውዎ ናይ ምውሳኽ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ቀንዲ ማሕልኻ ኾይኑ ይርከብ። ከምኡ እውን ተጠቓማይ ሕብረተሰብ ኣብ ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ እኹል ዝኾነ ግንዛቤ ስለዘይብሎም ዓብዩ ክሳራ እናበፀሐም ይርከብ። እዚ ከምዚ ኢሉ እናሃለወ ንተጠቓማይ ሕብረተሰብ ቅልል ብዘበለን ብዝርድኦ ቋንቋን ብዛዕባ ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ኣድሂቦም ዝተጻሕፉ ፅሕፍት ብዙሕ የለውን። ነዚ እውን እዩ እዛ ማኑዋል ኣብ ሕብረተሰብና ብዛዕባ ኣብ ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ዘሎ ትሑት ግንዛቤ ኣብ ግምት ብምእታው ዝተዳለወት ፅሕፍቲ እያ። በዚ እውን ኣብ ከባቢና ዘሎ ሕፅረት ቀለብ ክቃለል እንተኾይኑ ንናይ ቀለብ እንስሳ ዝላዕለ ቆላሕታ ምሃብን ምክንኻንን ከም ዝግባእ ክትሕግዝ ዓሊማ ዝተዳለወት ፅሕፍቲ እያ።

ስለዚ እዚ ማንዋል ኣብ ተጠቓሚ ሓረስቶት ኣብ መዳይ ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ዝራኣዩ ክፍተታት፣ ብማእኸል ምርምር ሕርሻ ኣላማጣ ዝተሰርሑ ስራሕቲ፣ ከምኡ ድማ ካብ ዝተፈላላዩ መፅሓፍቲ ዝተተርጎሙ ፈረ-ሓሳባትን ዝሓዘ ኾይኑ ስፍሕ ዝበለ ናይ ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ዓቕሚ ክፈጥር ብዝኸእል መንገዲ ዝተዳለወ እንትኸውን እዚ ድማ ብቐሊል ቋንቋ ትግርኛ ንኩሉ ክፋል ሕ/ሰብ ብዝርድኦ መልክዕ ዝቐረበ እዩ።

ቃለ-ምስጋና

እዚ ኣብ ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ዝጥምት ማንዋል ንምድላው ዘኸኣለኒ ልዑል እግዚኣብሔር ብምምስጋን እንትኸውን እቲ ማንዋል ንክዳለውን ንክሕተምን ብበጀት ሓገዝ ድጋፍ ንዝገበረለና ናይ ዕብየትን ስግግርን ሕርሻ ፕሮግራም (Agricultural Growth Program-II) ከመሰግን ይፈቱ። ብምቕፃል እዚ ማንዋል ኣድላይ ትሕዝቶ ሒዞ ክወፅእ ዓብዩ ናይ ቴክኒካዊ ሓገዝ ዝነበሮም ተመራመርቲ ኣይተ ሰሎሞን ዋዩ፣ ንጉስ ገ/ዓዲቅ፣ ዘበርሀ ተክላይ፣ ክፍሎም ደገፍ፣ ኪዳነ ወለደ ንዝነበሮም ዕዙዝ ተሳትፎ ካብ ልቢ ከመስግን ይፈቱ።

እዚ ማንዋል'ዚ እንተዳልው ብጣዕሚ ብዙሓት ዝተሓተሙን ዘይተሓተሙን ፍልፍላት መረዳእታ ከም ናይ ምርምር ፅሑፋት፣ ብዓውደ-መፅናዕቲ ዝማዕበሉ ፅሑፋት፣ ኣብ ዝተፈላለዩ ዩኒቨርሲቲታትን ትካላት ምርምርን ዝሰርሑ ተመራመርቲ ዝፀሓፉዎምን ዝመሳሰሉ ኣንቢብ እዮ። ይኹንምበር ዝርዝሮም ኣብ'ዚ ሓፂር ማንዋል'ዚ ንምቕማጥ ዝከኣል ኣይኮነን። ስለዝኾነ ንዚ ስራሕ ካብዝተጠቐምኩሎም መረዳእታታት ብጣዕሚ ውሑዳት ጥራሕ ኣብ ተጠቀስቲ ፅሑፋት (references) ኣእቲየዮም ኣለኹ ።

1. መእተዊ

ኢትዮጵያ ሰፊሕ ናይ እንስሳ ሃፍቲ ዘለዋ ዋላኳ እንተኾነት መፍረያይነት ሃፍቲ እንስሳ ዝተሓተ ስለዝኾነ ንኢኮኖሚያዊ ዕብዮትን ምግቢ ውሕስና ንምርግጋዕ ክንድቲ ዝድለ ኣስተዋዕኦ ኣይገበረን። እዚ እንትብሃል ግን ልምዓት ሃፍቲ እንስሳ ንሃገራዊ ኢኮኖሚ ዕብዮት እናሀዞ ዘሎ ኣበርክቶ ቀሊል ኣይኮነን። ኣብ መላእ ኢትዮጵያ ከምኡ እውን ኣብ ክልል ትግራይ ንምርባሕ ሃፍቲ እንስሳ ምቹው ዝኾኑ ስነ-ምህዳራት ምህላው ኣብ መርባሕቲ እንስሳ ዘይናግኛ ክፋል ሕ/ሰብ ብፍላይ ድማ ታሓራሳይ መሬት ዘይብሎም መናእሰይ ከም ቀንዲ ፍልፍል እቶት ካብ ምኻን ሓሊፉ ዕድል ስራሕ ኣብ ምፍጣርን ኣብ ምርግጋዕ ምግቢ ውሕስናን ዓብዩ ግደ እናተፃወተ ዘሎ እዩ።

ኣብ ክልልና ቀለብ እንስሳ መጠኑ ካብ ቦታ ናብ ቦታ ዝፈላለ እንተኾነ ብጥቅልሉ ግን ኣብ ኣርባዕተ ዋና ዋና ናይ ቀለብ ፍልፍላት ተባሂሎም ዝተመደቡ እንትኾኑ ንሳቶም ድማ ተፈጥራዊ ጋህፂ ቦታታት፣ ተረፈ-መረፍ ምህርቲ፣ ናይ ኢንዱስትሪ ውዕኢት ተረፍ፣ ዝተመሓየሹ ቀለብ እንስሳ እዮም። ኣብ ሓባራዊ ትሕዝቶ ዘሎ ፍልፍል ቀለብ እንስሳ ፈሊጥካ ብውሕሉል ኣግባብ ዓቂብካን ኣማዕቢልካን ምጥቃም ኣገዳሲ ይኸውን። በዚ ሕዚ እዋን ንጥረ-ምግባዊ ትሕዝተኦም ዝማዕበሉ ፍልፍላት ቀለብ እንስሳ ንምርካብ ከቢድ እናኾነ እዩ። በዚ ኣንፃር ኣብ ኢድና ዘለው ፍልፍላት (ፀጋታት) ንጥረ-ምግባዊ ትሕዝተኦም እንተይሓሰሰ ምዕቃብን ብኣግባቡ ምጥቃምን ዝለዓለ ትኩረት ክዋሓዞ ይግባእ። ተረፈ-መረፍ ምህርቲ ዝለዓለ ፍልፍል ቀለብ እንስሳ ኾይኑ ንዘበናት ዝፀንሐ ሃፍቲ እዩ። መብሃሕቲኡ ሓረስታይ ነዚ ሃፍቲ እዚ ብባህላዊ ኣተሓሕዛን ሜላ ኣጠቓቕማን ስለዝጥቀም ንብኸነት ዝቃላዕ ሃፍቲ እዩ። ኣብ ከባቢና ዘሎ ሕፅረት ቀለብ ክቃለል እንተኾይኑ ነዚ ፍልፍል ቀለብ እንስሳ እዚ ዝለዓለ ቆላሕታ ሂብካ ምክንካን ይግባእ ። ኣብ ሃፍቲ እንስሳ እቲ ብጣዕሚ ጠቃምን ትኩረት ክዋሃበሉ ዝግብኦ ነገር እንተሃልዩ ኣታሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ እንስሳ ሓደ እዩ። ቀረብ ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ ንምምሕያሽን መፍረያይነት ሃፍቲ እንስሳ ንምዕባይን ዝጠቕሙ ዋና ዋና መንገድታት፡- 1. ኣታሓሕዛን ኣጠቓቕማን ተረፈ-መረፍ ምህርቲ ምምሕያሽ 2. ናይ ግብርና ኢንዱስትሪ ተረፈ- ምህርቲ ብኣግባቡ ንእንስሳ ምግብነት ምውዓል 3. ብምርምር ዝተረኸቡ ብሉፃት ቴክኖሎጂታት መኖ-ልምዓትን ኣሰራርሓን ኣጠቓቕምን ምዕባይን እዮም።

ዋና ዕላማ ናይዚ ማንዋል

❖ ናይ ኣጠቓቕማን ኢታሓሕዛን ቀለብ እንስሳ ንምውሳኽ ዝሕገዙ ስልታታት ተጠቒምካ ናይ ቀለብ እንስሳ ብኸነት ብምሕላው ሓረስታይን ካልኦት ኣብ ምርባሕ ሃፍቲ እንስሳ ዝነጥፉ ኣካላት ተጠቓሚ ንምግባር፡፡

2. ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ

መፅናዕታታት ከም ዝሕብርዎ ምርባሕ ሃፍቲ እንስሳ ኣብ መብዛሕቲኡ ክፋል ኢትዮጵያ ብፍላይ ድማ ኣብ ትግራይ ኣብ ቀለባት ተረፈ-መረፍ ምህርቲ፣ ናይ ተፈጥሮ ጋህፂ ቦታታት፣ ቃሪም፣ ድርቋ፣ ጠጠማትን ዝተመሓየሹ መኖታትን ናይ እንዳስትሪ ተረፈ-ምህርትን ዝተመስረተ እዩ፡፡ ካብቶም ዋና ዋና ቀለብ እንስሳ ተባሂሎም ዝተዘርዘሩ ድማ ተረፈ-መረፍ ምህርቲ ዝለዓለ እጃም (50-80%) ከም ዘለዎ መፅናዕቲ የመላክት፡፡

ናይ ተፈጥሮ መግሃጫ ቦታታት፡- ኣብ ክልልና ዘለዎ እንስሳ ብቀጥታ ኣብ ሰጢሒ ብምግሃፅ ወይ ካብ ጋህፂ ካብ ዝርከብ ድርቋ ብውስን ቀለብ ይረኽባ :: ካብ ሰጢሒ ዓመት ሙሉእ ቀለብ ክርከብ ዘይክእለሉ ኩነታት ኣሎ፡፡ ምክንያቱ መፍረያይነትን ኣጠቓቕማን ሰጢሒ ካብ ቦታ ናብ ቦታ ሰለዝፈላለ እዩ ::

ግድሚ (Rang Land) :- እዚ ብክልተ ከፊልካ ምርኣይ ይካኣል፡፡እቲ ሓደ ካብ ከባቢ ርሒቐ ዝርከብን ንሓለዎን ክንክንን ዘይተዓደለ (ብስርቅን ብርሰትን ዝጥቃዕ) ሰፊሕ እንስሳ ኣብ እዋን ድርቋ ዝስደዳሉን ኣብ ፀምፀም በረኻታት ዝርከብን እዩ፡፡ እቲ ካለኣይ ድማ ኣብ ቀረባ ወይ ከባቢ ገዛውቲ ዝርከብ ብተደጋጋሚ ፅዕንቶ መፍረያይነቱ ዝተደረተ ብልማዳዊ ኣፀዋውዓ መውዓሊ እናተባሃለ ዝፍለጥ ፍልፍል እዩ፡፡ እዚኦም ብቀጥታዊ ጋህፅን ብመልክዕ ድርቋን ኣብ ጥቕሚ እናዋዓሉ ዝርከቡ ቀንዲ ፍልፍላት ቀለብ እንስሳ እዮም :: ብእንስሳ ካብ ዓቕሚ ንላዕሊ ብምግሃፅ መፍራያይነቶም ምቕናስ፣ ምጉሕንሕ ሓመድ፣ ምቕናስ ተበላዕቲ ሳዕርታትን ቆፅላ-መፅልን፣ ምብዛሕ ዘይተበላዕቲ ተኸልታት (ፃህያይ) ባህርያት ናይዚ ፍልፍል ቀለብ እንስሳ እዩ፡፡

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ናይ ኢንዱስትሪ ውፅኢት ተረፍ፡- ናይ ኢንዱስትሪ ውፅኢት ተረፍ ዝለዓለ ሓይሊ ወሃብን ሃናዒ ምግቢ ዝሓዘ እንትኸውን ከም ተወሳኺ ምግቢ ብምዃን ምስ ዝተሓተ ፅሬት ዘለዎም ምግብታት ምምጋብ ይካኣል፡፡ናይ ኢንዱስትሪ ውፅኢት ተረፍ ዝለዓለ ንጥረ-ነገር ትሕዝቶ ስለዘለዎም ናይ እንስሳታት ጥዕናን መፍራይነትን ክማሓየሽ ይገብሩ፡፡ ዋና ዋና ናይ ኢንዱስትሪ ውፅኢት ተረፍ ፍልፍላት ዝባሃሉ፡- ኣናእሽተይ ናይ ዘይቲ ፋብሪካ፣ ናይ ስኳር ፋብሪካ፣ ናይ ሕሩዌ ፋብሪካ፣ ናይ ቢራ ፋብሪካ እዮም፡፡ ኣብነት ናይ ኢንዱስትሪ ውፅኢት ተረፍ ዝባሃሉ ኑሁግ/ጡጥ/ሰሊጥ ካብ ዘይቲ ፋብሪካ፣ ሞላሰስ ካብ ስኳር ፋብሪካ፣ ሓሰር ነፋይ ናይ ሕሩዌ ፋብሪካ፣ ሓተላ ቢራ ካብ ቢራ ፋብሪካ፡፡

ዝተማሓየሹ ቀለብ እንስሳ፡- ኣብ ሃገርና እቶም ዋና ዋና ቀለብ እንስሳ (ናይ ተፈጥሮ ጋህፅን ተረፍ-ምህርትን) ብመጠን ይኹን ብፅሬት ዝተሓቱ ብምኻናም ንእንስሳ ንምንባር ይኹን ንምርባሕ እኹል ዝኾነ ትሕዝቶ የብሎምን፡፡ስለዚ እዚ ንምምላእ ዝተመሓየሽ መኖ ምልማዕ ኣገዳሲ እዩ፡፡ ዝተመሓየሹ መኖ ዓሌታት ኣብ ኣርባዕተ ዋና ዋና ክፍሊ ይኸፈሉ፡ - ሳዕሪ፣ ቆፅላ-መፅሊን መኖ ኣግራብን ሱራ-ሱር.

2.1. ተረፍ-መረፍ ምህርቲ (Crop Residue

ተረፍ-መረፍ ምህርቲ ካብ ጠቅላላ ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ ከባቢ 74.15% ዝሸፍን እንትኸውን እዚ ድማ ቀንዲ ፍልፍል ቀለብ እንስሳ ኾይኑ ካብ ቀውዒ (እኸሊ ካብ ምዕፃድ) ጀሚሩ ክሳብ ክረምቲ ብፍላይ ድማ ናይ ተፈጥሮ ጋህዒ ቦታታት ቀለብ ኣብ ዘይርከበሎም ግዜ ከም ዋና ቀለብ እንስሳ ኾይኑ የገልግል፡፡ ዝተፈላለዩ ናይ ምርምር መፅናዕትታት ከም ዝሕብርዎ መጠን ተረፍ-መረፍ ምህርቲ ካብ ቦታ ናብ ቦታን ካብ ግዜ ናብ ግዜን ዝተፈላለዩ እዮ፡፡ ንኣብነት ኣብ ናይ ሓደ መፅናዕታዊ ፅሑፍ ዘውፀኦ ተረፍ-መረፍ ምህርቲ እቲ ቀንዲ ፍልፍል ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ እንትኸውን እዚ ድማ 63.8% ካብ ጠቅላላ ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ ዝሸፍን ኾይኑ ኣብ ኣጠቓቕማን ኣተሓሕዛን ዝለዓለ ብኸነት ከም ዘጋጥም ይሕብር፡፡ እዚ ፍልፍል ቀለብ ካብ ዝተፈላለዩ ዓይነታት ዘራእቲ ሓሰር ከም ጣፍ፡ስርናይ፣ ስገምን ከምኡ እውን ተረፍ ቃንጫ ከም ምሸላ፣ ዕፋንን ካልኦትን ዘጠቓለለ እዩ፡፡ ኣብ ክልልና እዚ ፍልፍል ቀለብ እንስሳ ንኣስታት 38% ዝኣክል ሸፋን ከምዝሸፍን ይግመት፡፡ ናይ ክልልና እንስሳ በዚ ፍልፍል ቀለብ እንስሳ ካብ 2 ወርሒ ክሳብ 6 ወርሒ ንምምጋብ ዝኸእል ቀለብ እንስሳ እዩ፡፡ ብምኽንያት ምቕናስ መፍረያይነት ጋህዒ ቦታታት (declining

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

grazing land productivity) ኣብዚ ሓዚ ግዜ ተረፈ-ምህርቲ ከም ዋና ቀረብ ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ እናኾኑ እዮም።

ስእሊ 1.ናይ ጣፍ ሓሰር (ፀጋማይ) ፣ ናይ ማሽላ ኣገዳ/ቃንጫ (የማናይ) (Yayneshet, 2010)

ብተመሳሳሊ እዚ ቀለብ እንስሳ እዚ ኣብ መብዛሕቲኡ ተሓራሳይ መሬት ዝርከብ እንትኸውን ካብ 60 ክሳብ 70% ካብ ጠቅላላ ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ እንትሸፍን ብቀንዲ ካዓ ካብ ስንዳይ ዝርከብ ተረፈ-መረፍ ምህርቲ ዝለዓለ ሽፋን ኣለዎ። ካብ ጣፍ፣ ስገምን ስንዳይን ዝርከብ ሓሰር ዝለዓለ መጠን ቀለብ ፍልፍል ሃፍቲ እንስሳ ኣብ ደጉዓታት እንትኸውን፣ ካብ 0-ፋን(ማሽላ ባሕሪ)፣ ማሽላ ዝርከብ ኣገዳ (ቃንጫ) እቲ ዝለዓለ ፍልፍል ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ ኣብ ቆላታት ቦታታት እዮም። ሕፅረት ቀለብ እንስሳ ብፍላይ ኣብ ኣጋይ ግዜ እቲ ዋና ረቋሒ ምትሓት መፍረይይነት ሃፍቲ እንስሳን ዘገምተኛ ዕብየት ሰውነት እንስሳን (lower reproductive and growth performance of animals) ከም ዝኾነ መፅናዕታዊ ዕሑፋት ይሕብሩ።

3. ኣተሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ

ኣብ ፍርያትን መፍረይነትን ሃፍቲ እንስሳ ብመጠንን ብፅሬትን ለውጢ ኣብ ምምፃእ ካብቶም ቁልፊ እታወታት ሓደ ቀለብ እንስሳ እዩ። መብዛሕትኡ ግዜ ቀለብ እንስሳ ካብ ተረፈ መረፍ ምህርቲ ዝራእቲ /ሓሰር፣ ቡቕቡቕ፣ ቃንጫን ንፋይን/ ዝርከብ እንትኸውን እዚኣቶም ከዓ ዘለዎም ትሕዝቶ ንጥረ ነገር ኣዝዩ ዝተሓተ ብምዃኑ መጠንን ፅሬትን እንሳስን ውፅኢት እንስሳን ክትሕት ገይሩዎ እዩ። ሓምለዎይ ቀለብ ካብ እዋን ክረምቲ ወፃኢ ክቐርብ ኣብ ምክኣል ክፍተት ዘሎ ብምኻኑ ካብዚ ክርከብ ዝኸእል ኣስተዋፅኦ

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ክንልህ አይከኣለን። ብተወሳኸ ኣብ ከባቢና ዝርከብ ሓምለዎ ቀለብ እንስሳ ትሕዝቶ ምግብነቶም ዋላ ካብ ተረፈ መረፍ ምህርቲ ኣዕርዮም ዝሓሹ እንተኾኑ ኣብ ፍርያት እንስሳና ዘምፅእዎ ለውጢ ክንድትዝድለ ኣይኮነን። ኣብዚ እቲ ቀንዲ ዕንቅፋት ንከባቢና ዝሰማምዑ ዓይነታት ቀለብ እንስሳ ዘይምህላው እዩ። እዚ ክኸውን ዝኸኣለ ስጋን ፀባን ኣብ ምፍራይ ዝለዓለ ትሕዝቶ ምግቢ ዘለዎም ንከባቢና ዝሰማምዑ ዓሌት ቀለብ እንስሳ ኣብ ምብዛሕ ዝተዋፈሩ ኢንቨስተራት ብዘይምህላዎም እዩ።

4. ሳዕቤናት ትሑት ኣተሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ

ሕፅረት ቀለብ ንመፍረያይነት ሃፍቲ ምርባሕ እንስሳ እንቅፋት እዩ። እዚ ፀገም ዕብየት እንስሳ ኣብ ልዕሊ ምዕጋቱ ብቕዓት ስነምርባሕን ወሊድን ይኸልፍ። ብዝግባእ ዘይተመገቡ እንስሳ ትሑት ፍርያት ስጋን ፀባን ይህቡ። ብተወሳኸ ሕፅረት ቀለብ ንምዝንጋዕ ድልየት ስራ፣ ንምድንጓይ ወሊድ፣ ንምጉዳል ብቕዓት ስርዓተ ጥንሲን ብሓፈሽኡ ንምትሓት ናይ ዕድመ ልክዕ ብቕዓት ስነወሊድ ምኽንያት እዩ። ዕርዮቱ ዝተጓደለ ቀለብ እንትቐርብ፣ እንስሳ ክህልዎም ንዝግባእ ክብደትን ብርኪ ዕብየትን ዘድልዮም ዓቕን ክበልዑ ኣይኸኣሉን። መብዛሕቲኡ ዝቐርብ ቀለብ (ኣስታት 85 ሚሊታዊኡ) ንሃወት መሓለዊ ስለዝውዕል፣ ብቕዓት ኣጠቓቕማ ቀለብ ብጣዕሚ ትሑት ይኸውን። ይኸ-ንምበር ኣብ ክሊ እዚ ስርዓት ኣቀላልባ ኾይንካውን ሰፊሕ ናይ ምምሕያሽ ዕድል ከምዘሎ የርኢ። ኣብ ሃገርና ካብ ዘሎ ሰፊሕ ሃፍቲ እንስሳ ክርከብ ዝግበኦ ጥቕሚ ንምርግጋዕ ናይ ኣቀላልባ ስርዓት ምምሕያሽ ብቐዳምነት ክረኣይ ዝግበኦ እዩ። ብዚ ኣንጻር ዘለና ፍልፍል ቀለብ እንስሳ ብዝለዓለ ብቕዓትን ውዕኢታዊ ብዝኾነሉን ኣገባብ ምጥቃም ይግባእ።

ንእንስሳ ቀለብ ብትኽክል ክውዕል ዝኸኣለ ተረፍ-መረፍ ፍርያት ሕርሻ ክንኪ ካብ ዝገብሩ ምኽንያታት ምውሳኽ ዋጋ መእከቢ፣ መጓጓዣ፣ መቐመጢን መካየዲን ዘጋጥሙ ብኸነት እዩም። ተረፍ-መረፍ ፍርያት ሕርሻ ብሙሉእ ንእንስሳ ቀለብ ዝውዕል ኣይኮነን። ሓደ ሓደ ዓይነታት ተረፋት ፍርያት ሕርሻ ንጉዝጓዝ፣ ንሰራሕቲ ህንፃ፣ ንሓለዎ ልሙዑነት ሓመድ፣ ንነዳዲ፣ ንፍልፍል እቶትን ኣማራጺ ጥቕሚ ዝህቡ እንትኾኑ ሓደ ሓደ ድማ ክባኸኑ ይኸኣሉ እዮም። ትሕዝቶ መሓዛ ተረፍ መረፍ ፍርያት ሕርሻ ብዘርኢን ዓሌትን ዘራእቲ ፣ ብዝተገደዱ እዋን፣ ብኣተሓሕዛን ኩነታት ኣተግቓቕባን ካልኣት ምኽንያታትን ይፈላላ። መፍረያይነት ሃፍቲ እንስሳ ኣብ ክልተ ነገራት ዝተደረሸ እዩ። እቲ ናይ

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

መጀመርያ አቅርቦት ቀለብ እንስሳ እንትኸውን እቲ ካልኣይ ድማ ፅሬት ቀለብ እንስሳ እዩ። እዞም ክልተ መሰረታዊ ነገራት ናይ ሓደ እንስሳ መፍረያይነት ኣብ ምወሳኸን መቐናጠን ዝለዓለ ኣስተዋፅኦ ኣለዎም። ምርባሕ ሃፍቲ እንስሳ ብሓፈሻ ኣብ ሃገርና ብፍላይ ድማ ኣብ ክልል ትግራይ ባህላዊ ኸይኑ ብፍላይ ካዓ ኣብ ተረፈ-መረፍ ምህርቲ፣ ኣብ ተፈጥራዊ ጋህዒ፣ ናይ ኢንዱስትሪ ውፅኢት ተረፍን ዝተመሓየሹ መኖታትን ዝተደረሸ እዩ።

5. ፀገማት ኣታሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ

መፅናዕትታት ከም ዝሕብሮ ፀገማት ኣታሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ ካብ ዝባሃሉ እቶም ዋና ዋና ናይ ምቕማጥ ፀገምን ናይ ኣመጋግባ ክእለትን እዮም። ብተመሳሰሊ ብኸነት ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ ብኣመጋግባ ክእለት፣ ኣብ ምእካብ ግዜ፣ ኣብ ምጉጉዓዝ ግዜ፣ ኣብ ምቕማጥ ግዜን ኣብ ምምጋብ ግዜን ክባኸን ወይ ክባላሸው ካብ ዝገብሩ ነገራት እቶም ወሑዳት እዮም። ዝተሓተ ኣታሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ ኣብ ተጠቀምቲ እንትሃልዩ ናይ እንስሳ ቀለብ ብመጠን ይኹን ብፅሬት ክቕንስ ከምዝኸእል ይሕብር። እዚ መፅናዕቲ ከምዝሕብሮ ነዚ ብኸነትን ፅሬትን ንምቕናስ ቀለልቲ ቴክኖሎጂታት ምጥቃም (ምትእትታው) ኣድላይ ከምዝኾነ እዩ። ብተወሳኺ ሓረስቶት ሃገርና ትሑት ዝኾነ ኣታሓሕዛን (poor management) ኣጠቓቕማን (low efficient utilization) ቀለብ ሃፍቲ እንስሳ ልምዲ ስለዘለዎም ናብ ዝለዓለ ብክነት ቀለብ እንስሳ ዝተቃልዑ እዮም።

6. ብኸነት ቀለብ እንስሳ (Feed Waste)

ምወሳኸ ወይ ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ብክልተ ነገራት ዝተወሰነ እዩ። እሳቶም ድማ ምህላው ዘይተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳን ሚላ ኣወሃህባ ቀለብ እንስሳን እዮም። እኹል መጠን ቀለብ እንስሳ ኣብ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ብምግባር (ብምቕማጥ) ብኸነት ቀለብ እንስሳ ምክልኻል ይካኣል እዩ። ኣብ ምርባሕ እንስሳ ትርፋማነት ካብዝገብሩ ስራሕቲ እቲ ናይ መጀመርያን ወሳኔ ነገርን ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ሓደ እዩ። መጓጓዚ፣ መቐመጢ፣ ኣታሓሕዛን ኣመጋግባን ቀለብ ካብቶም ብኸነት ቀለብ እንስሳ ክውሰኹ ዝኸእሉ ነገራት ዝተወሰኑ እዮም። ነዞም ነገራት እዚኣቶም እንድሕር ተቆፃፂርናዮም ድማ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ብምቕናስ መፍራያይነት እንስሳ

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ምውሳኸ ይካሄድ። ብኸነት ቀለብ እንስሳ ንክህሉ ካብ ዝገብሩ እቲ ናይ መጀመርያ ኣተሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ እዩ። ዝለዓለ መጠን ቀለብ እንስሳ ኣብ ግዜ ምጉንግግን ምቅማጥን ከም ዝባኸን መፅናዕትታት ይሕብሩ። ምብሰባስ፣ ብፍልሐ ምብላዕ፣ ብዒፍ ምብልሻው፣ ብማይ ምብልሻውን ምኸንያታት ብኸነት ኣተሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ እዩም። ስለዚ ኣብ መንግስቲ ጥንቃቄ ምግባር፣ መቐመጢ፣ ምምሕያሽ ኣተሓሕዛን ኣመጋግባን ቀለብ ካብቶም ብኸነት ቀለብ እንስሳ ክቕንሱ ዝኸእሉ ነገራት ዝተወሰኑ እዮም። ካለእ ሜላ ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ድማ ምስትኸኻል (ምምእቕቓው) መብልዒ ቀለብ እንስሳ ሓደ እዩ።

7. ባህላዊ መብልዒ ቀለብ እንስሳ

ከም ሳዕሪ ድረቋን ተረፈ-መረፍ ምህርትን ኣብ ክፍቲ ዝኾነ ቦታ ብምቕማጥን ኣብ መሬት ብብተና ብምብላዕ ይካየድ። እዚ ዓይነት ኣተሓሕዛን ኣጠቓቕማን ቀለብ እንስሳ ድማ እቲ ቀለብ እንስሳ ብምኸንያት ምርጋዕ፣ ሸንቲ፣ ዒባን ምብሰባስን ንብዙሕ ብኸነትን ፅሬት ምጉዳልን የስዕብ። ምህላው ዝለዓለ ብኸነት ቀለብ እንስሳ፣ ምቕናስ ቀለብ ምብላዕ፣ ምቕናስ ዕብየት እንስሳ ምህላውን ዝለዓለ ምሽማይ ቀለብን ውፅኢታት ዘይተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ (ኣብ መሬት ስዲ ምምጋብ) እዮም።

8. ንምንታይ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ምስራሕ ኣድልዩ?

መብሃሕቲኡ ሓረስታይ ዓድና ከፍቶም ዝቅልብውን ብባህላዊ መንገዲ ኾይኑ ኣብ መሬት ብምብታን ወይ ካብ እምኒ፣ ዕንፀይቲ ዝተሰርሐ እዩ። እዚ ድማ እቲ ናይ እንስሳ ቀለብ ንዝናብ ይቃላዕ፣ኣዕዋፍን ደርሆን በቀሊሉ ከባላሸውኦ ይኸእላ፣ብሸንትን ዒባ (ርሑስ ኩብት) ከባላሸው ይኸእል፣ ቀለብ እንስሳ ምስ ሓመድን ዒባን ክታሓዋወስ ይኸእል፣ ሓላዊ እንስሳ የድልዮ (ስእሊ 2)። ብምኸንያት እዚ ድማ እቲ ቀለብ እንስሳ ካብ 20-25 ኢድ ዝኸውን ንብኸነት ይቃላዕ። ኣብዚ ሓዚ እዋን ኣብ ኢትዮጵያ ናይ ምርምር መፅናዕቲ ፅሑፋት ከም ዘማላክትዎ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ካብ 30-50% ዝኸውን ብኸነት ቀለብ እንስሳ ይከላክል። ብተወሳኺ ካብ 10-20% ዝኣክል ስራሕተኛ (ሓላዊ እንስሳ) ይቕንስ። ስለዚ ምትእትታው ዝተማሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ከም ዋና መማረጺ ምቕናስ ብኸነት ተረፈ-መረፍ ምህርቲ ተገይሩ ይውስድ ኣሎ።

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ስእሊ 2. ባህላዊ መብልዒ ቀለብ እንስሳ (ማእከል ምርምር ሕርሻ አለማጣ, 2011)

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ካብ ዝህበም ጥቅምታት

- ☞ ብጣዕሚ ዝተሓተ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ይህልይ
- ☞ ብጣዕሚ ፅቡቕ ዝኾነ ኣጠቓቕማ ቀለብ እንስሳ ንክህልው ይገብር
- ☞ ሓላዊ እንስሳ ኣየድልን (ቆልዑ ናብ ቤት ት/ቲ ንክከዱ የበራታትዕ)
- ☞ ስዲ ጋህዒ ንክይህልው ይገብር
- ☞ ቀለብ እንስሳ ብዝኖብ፣ ብሸንቲ፣ ብዒባ፣ በመጠቕ (ጭቃ) ወዘተ ኣይባላሸውን።
- ☞ ግዝያዊ መቐመጢ ቀለብ እንስሳ ኣለዎ

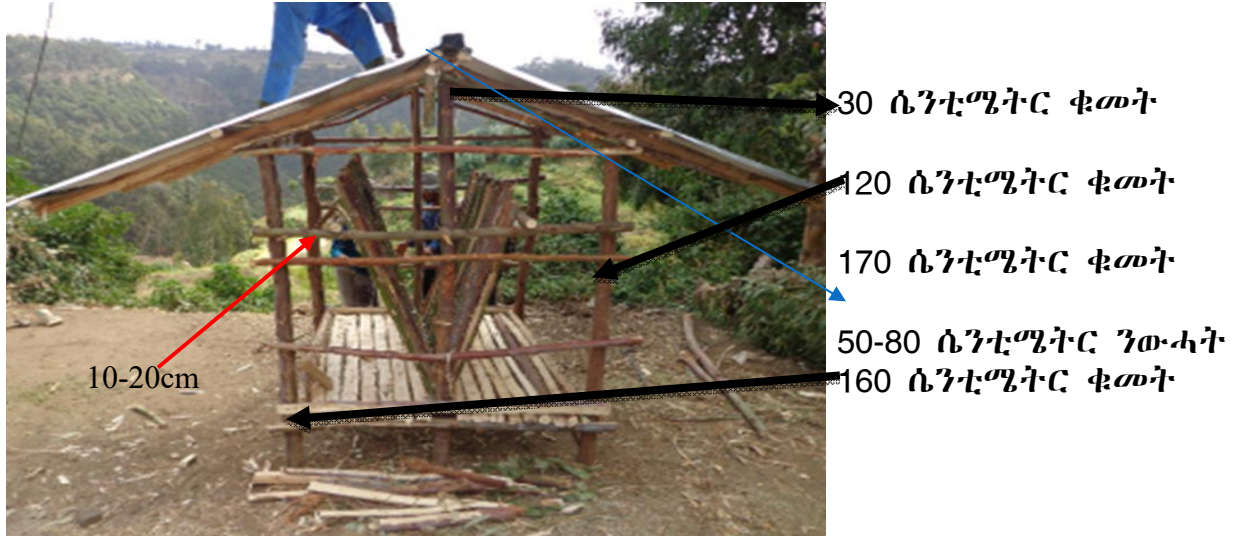
9. ምትእትታው /ሰርሕኻ ምርኣይ/ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ

9.1. አሰራርሓ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ

ንምስራሕ ዘድልዩ እታወታት (ማተርያላት) ባህርዛፍ፣ ቆርቆሮ፣ ሚስማርን ሸቦን (ገመድ) እንትኸውን ክንፊ ኣሞራ (ብክልቲኡ ገፅ መብልዒ ዘለዎ) ወይ ካዓ ሓደ ገፁ (ብሓደ ገፅ ጥራሕ መብልዒ ዘለዎ) ክኸውን ይኸእል። ሓደ ገፅ መብልዒ ዘለዎ ተመራዒ ዝኸውን ምስ ገዛ ኣጣቢቕካ እንትስራሕ እዩ። መጠን ንውሓትን ስፍሓትን እቲ ቴክኖሎጂ ብመጠን ቀለብን ብቁፅሪ እንስሳ ዝውሰን እንትኸውን ንሓደ እንስሳ 70 ሴንቲሜትር ተሓሳቢ ይግበር። ንኣብነት ክልተ ገፅ መብልዒ ዘለዎ ቴክኖሎጂ ንኣርባዕተ እንስሳ 1.4 ሜትሮ ንውሓት ዘለዎ እንተድልዩን፣ ንተመሳሳሊ በዝሒ እንስሳ ኣብ ሓደ ገፅ መብልዒ ዘለዎ ቴክኖሎጂ ድማ 2.8 ሜትሮ ንውሓት የድልዩን። ርብራብ መብልዒ ካብ መሬት ካብ 20 ክሳብ 25 ሳንቲሜትር ንውሓት ዘለዎ ቁመት ክህልዎ ኣለዎ። ጎድኒ ናይቲ ቴክኖሎጂ ድማ 1 ሜትሮን 60 ሴንቲሜትርን ይኸውን። ቁመት ቀዋሚ እቲ ኦም ድማ 170

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ሴንቲሜትር ክኸውን ኣለዎ (ስእሊ 3)። ናይቲ ላዕለዎይ ክፋል መብልዒ ቐለብ በፀሊም ላዕቲክ፣ ብሳዕሪ ወይ ብቆርቆሮ ክኸደን ይኸእል። ብተወሳኺ ድማ ካብ 3-6 እንስሳ ብሓደ ግዜ ከብልዕ ይኸእል እዩ።

ስእሊ 3. አሰራርሓ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ እንስሳ (ማእከል ምርምር ሕርሻ ኣለማጣ, 2011)

10. ብምትእትታው ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ ዝተረኸቡ ናይ ምርምር ውፅኢታት

ኣብ ማእከል ምርምር ሕርሻ ኣለማጣ ኣብ 2010/11 ዘመነ ምህርቲ ኣብ 9 ጣብያታት ኣብ ዝተገበረ መፅናዕቲ ከምዝሕብሮ፣ መብሓሕቲኦም ተጠቀምቲ ሓረሰቶት (75.9%) ካብ እምኒ ወይ ዕንፀይቲ ዝተሰርሐ ባህላዊ መብልዒ ቐለብ እንስሳ ፣ 20.7% ድማ ኣብ መሬት ብብተና እንስስኦም ይምግቡ ከም ዝነበሩ እቲ መፅናዕቲ ይሕብር። ስእላዊ 4 ከም ዘመላክቶ ድማ ካብ እምኒ ወይ ዕንፀይቲ ዝተሰርሐ ባህላዊ መብልዒ ቐለብ እንስሳ በቐሊሉ እቲ ቐለብ ንዝናብ ከምዝቃላዕ፣ ኣዕዋፍን ደርሆን በቐሊሉ ከባላሽውኦ ከምዝኸእላ፣ ብሽንትን ዒባ ከባላሽው ከምዝኸእል ምርዳእ ይካኣል። እዚ ከምዚ ኢሉ እናሃለወ እቲ ቐለብ እንስሳ ንዝለዓለ ብኸነት ይቃላዕ ማለት እዩ።

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ስእሊ 4. ዓይነታት ባህላዊ መብልዒ ቀለብ እንስሳ (ፀጋማይ= ስምረት፣ የማናይ = መካን ባብያ)

ዓይነታት መብልዒ ዝተመሓየሽ ቀለብ እንስሳ :-ኣብቲ መፅናዕቲ (ማ/ም/ሕ/ኣ) ከባቢ 72.4% ዝኾኑ ተጠቀምቲ ሓደ ገፅ መብልዒ ዘለዎ መብልዒ ዝተመሓየሽ ቀለብ እንስሳ እንትጥቀሙ 27.6% ዝኣኸሉ ድማ ክልተ ገፅ መብልዒ ዘለዎ መብልዒ ዝተመሓየሽ ቀለብ እንስሳ ይጥቀሙ (ስእሊ 5) :: ካብቶም ተጠቀምቲ ዝተረኸበ መፅናዕቲ ከም ዝሕብሮ፣ ሓደ ገፅ መብልዒ ዘለዎ መብልዒ ዝተመሓየሽ ቀለብ እንስሳ ካብ ክልተ ገፅ መብልዒ ዘለዎ መብልዒ ዝተመሓየሽ ቀለብ እንስሳ ንኣታሓሕዛን ንምስራሕን ዝቐለለን ዝሓሸን ከምዝኾነ እዩ:: እዚ ድማ ሓደ ገፅ መብልዒ ዘለዎ ምስ ገዛ (ግድግዳ) ኣተሓሕዝካ ንምስራሕ ቀለል ይኸውን::

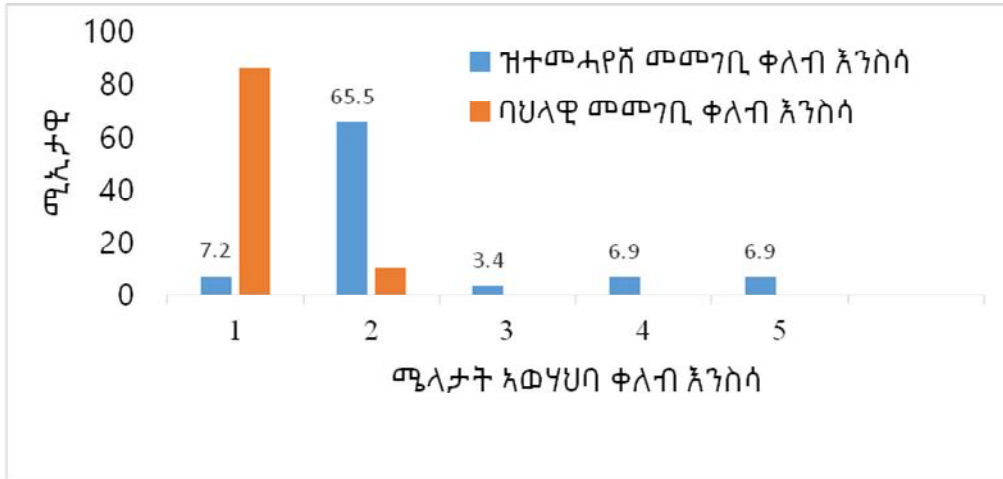

ስእሊ 5. ዓይነታት መብልዒ ዝተመሓየሽ ቀለብ እንስሳ (ፀጋማይ=ሓደ ገፅ መብልዒ ዘለዎ ፣ የማናይ = ክልተ ገፅ መብልዒ ዘለዎ)

እንስሳ ምስወድኣ ምውሳኸ፣ ሓደ ግዜ ንክልተ ማዓልቲ ምሃብ፣ ሓደ ግዜ ንኣርባዕተ ማዓልቲ ምሃብ፣ ሓደ ግዜ ንሓደ ማዓልቲ ምሃብን ሓደ ግዜ ንሓደ ሰሙን ምሃብን ሚላታት ኣወሃህባ ቀለብ እንስሳ ብባህላዊ መንገዲታት እዮም:: ኣብ ማእከል ምርምር ሕርሻ ኣላማጣ ኣብ ዝተገበረ መፅናዕቲ ከምዘማላኸቶ፣ መብሃሕቲኦም (86.2%) ሓረስቶት ናይ እቲ ኣከባቢ እንስስኦም ብባህላዊ መንገዲ እንትምግብዎን ኣብ ማዓልቲ ሰለስተ ግዜ ቀለብ ብምምልላስ ይሰርሑ ነይሮም:: ነገር ግን ብዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ እንትጥቀሙ (65.5% ዝኾኑ) ሓደ ግዜ ንክልተ ማዓልቲ ይጥቀሙ (ስእሊ 6):: ካብዚ መረዳእታ ንምርዳእ ከምዝካኣል፣ ባህላዊ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ዝለዓለ ሰራሕተኛን

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ብዙሕ ጊዜን ከም ዝውድእ ምኻኑ እዩ። እዚ ዘማላክተና ድማ ባህላዊ/ልማዳዊ/ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ምጥቃም ብዙሕ ጊዜን ጉልበትን ዝወስድ ምኻኑ እዩ።

ስእሊ 6. መገልጫ ኣወሃህባ ቀለብ እንስሳ ብባህላውን ብዝተመሓየሽ መብልዒን (1=ኣብ ማዓልቲ ሰለስተ ጊዜ፣ 2= ሓደ ጊዜ ንክልተ ማዓልቲ ምሃብ፣ 3=ሓደ ጊዜ ንኣርባዕተ ማዓልቲ ምሃብ፣ 4=ሓደ ጊዜ ንሓደ ማዓልቲ ምሃብ፣ 5=ሓደ ጊዜ ንሓደ ሰሙን ምሃብን)

11. ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ብዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ

ብዛዕባ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ኣብ ሞንጎ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ን ባህላዊ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ን ዘሎ ኣፈላላይ ኣብ ታሕቲ ዘሎ ሰደቓ (ሰደቓ 1) ቀሪቡ ኣሎ። ብማዓልቲ ብማእኸላይ ኣብ ሞንጎ ክልቲኦም ቴክኖሎጂ ዘሎ ኣፈላላይ ብጣዕሚ ዝለዓለ እዩ። ንኣብነት ናይ ጣፍ ሓሰር ኣብ ማዓልቲ (12-13 ኪሎግራም) ካብ ዝተውሃበን እቲ 0.97 ኪሎግራም ኣብ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ እንትባኸን እቲ 4.42 ኪሎግራም ድማ ኣብ ባህላዊ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ይባኸን። ካብዚ ንምርዳእ ከም ዝካኣል ድማ ብኸነት ሓሰር ጣፍ ኣብ ሞንጎ እቶም ክልተ ቴክኖሎጂታት ዘሎ ኣፈላላይ ዝለዓለ ምኻኑ እዩ (P=0.02)። ብኣጠቓላሊ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ኣብ ኩሎም ዓይነታት ቀለብ እንስሳ (ናይ ጣፍ ሓሰር፣ ናይ ስንዳይ ሓሰር፣ ናይ ማሽላ ቃንጫን ድርቋ ሳዕሪን) ኣብ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ን ባህላዊ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ን ዘሎ ኣፈላላይ ዝዓበየ እዩ (ሰደቓ 1) ። እዚ ካዓ ምጥቃም ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ኣብ መቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ዝለዓለ ኣስተዋፅኦ ከምዘለዎ ምርዳእ ይካኣል። እዚ መፅናዕታዊ ፅሑፍ ምስዝተፋላለዩ ፅሑፋት ተመሳሳሊ ውፅኢት ኣለዎ። ንኣብነት ኣብ ዘውፀኦ ፅሑፍ ከምዝሕብሮ፣ ዝተመሓየሽ ኣታሓሕዛን ኣመጋግባን ቀለብ እንስሳ ኣብ

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ምቕናስ ብኸነት ቀለብ፣ ኣብ ምብርታታዕ ወይ ምቕናስ ስዲ-ጋህዒ ዝለዓለ ኣስተዋዕኦ ኣለዎ።

ሰደቓ 1. ንፅፅር ማዓልታዊ ዝውሃብን ዝባኸንን ቀለብ እንስሳ ኣብ ሞንጎ ዝተመሓየሽን ባህላውን መብልዒ ቀለብ እንስሳ

ዓይነታት ቀለብ እንስሳ	ዝተውሃበ መጠን ቀለብ (ኪ.ግ)		p-value	ዝባኸነ መጠን ቀለብ (ኪ.ግ)		p-value
	ብዝተመሓየሽ	ብባህላዊ		ብዝተመሓየሽ	ብባህላዊ	
ናይ ጣፍ ሓሰር	12.76	13.83	0.81	0.97	4.42	0.02
ናይ ስንዳይ ሓሰር	25.72	30.17	0.48	2.76	11.56	0.0001
ናይ ምሽላ ኣገዳ	16.25	17.58	0.78	1.68	8.10	0.001
ድርቋ	12.07	11.63	0.90	0.38	2.32	0.002
ፍሩሽካ	2.56	2.48	0.94	0	0.05	0.17
ማእኸላይ	13.87	15.14		8.36%	34.94%	

12. ኣዋጃኢነት ብዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ (Comparative Analysis)

ኣዋጃኢነት ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ንምስላሕ ጠቅላላ ነቲ ቴክኖሎጂ ንምስራሕ ዝወፅእ ወጻኢ ካብቲ ቴክኖሎጂ ዝረከብ ትርፍን ተሓሳቢ ብምግባር እዩ። ዝተገረየ ትርፍ ንምስላሕ ድማ ካብ ጠቅላላ ወጻኢ እንትቅነስ እቲ ዝተረፈ ቅርሺ እዩ። ሕሳቦታት (ተሓሳቢ):-

- ❖ ሓደ 250ኪሎግራም ክብደት ዝምዘን እንስሳ (እንስሳ) ንማዓልቲ 6.25ኪሎግራም ቀለብ ዘድልዩ እንትኸውን ኣብ ዓመት ድማ 2281.25 ኪሎግራም ቀለብ የድልዩ ማለት እዩ።
- ❖ ናይቲ ኣከባቢ እንስሳ (እንስሳ) 250ኪሎግራም ዘማልኣ ኾይነን 0.7 መባዝሒ ይህልወን።
- ❖ ኣብቲ ኣከባቢ ሓንቲ ዝተመሓየሹት መብልዒ ቀለብ እንስሳ 4 እንስሳ ትምግብ እንተኾይና ነተን 4 እንስሳ ንሓደ ዓመት ዘድልዩን ቀለብ 6386.8 ኪሎግራም እዩ።
- ❖ ኣብ 2010/2011 ናይቲ ኣከባቢ ዋጋ ሓደ ኪሎግራም ተረፍ-መረፈ ምህርቲ ብማእኸላይ 5.60 ቅርሺ እዩ።
- ❖ ናይ ባህርዛፍን ናይ መሬትን ዋጋ ተሓሳቢ ኣይተገበሩን።

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

አዋግኢነት ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ እንስሳ ዝምልከት ኣብ ሰደቓ 2 ተቐሚጡ ኣሎ። ማእኸላይ መጠን ብኸነት ቐለብ እንስሳ ኣብ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ 8.36% እንትኸውን ኣብ ባህላዊ መብልዒ ድማ 34.94% እዩ። እዚ ድማ ካብ ጠቕላላ ዓመታዊ ቐለብ እንስሳ (6386.8kg) ብምኸንያት ብኸነት ዝባላሸው ቐለብ ኣብ ዝተመሓየሽ መብልዒ እንተኸይኑ 532.65 ኪሎግራም እንትኸውን ኣብ ባህላዊ መብልዒ እንተኸይኑ ድማ 2231.54 ኪሎግራም እዩ። እዚ ድማ ንሓደ 250ኪሎግራም ክብደት ዘለዎ (ሓደ TLU ዝኾነ) እንስሳ ን357 ማዓልቲ ክምግቦ ዝኸእል ቐለብ ይባኸን ኣሎ ማለት እዩ (ሰደቓ 2)። ነገር ግን እቲ ብዝተመሓየሽ መብልዒ ዝባኸን ቐለብ ግን ን85 ማዓልቲ ክቕልብ ዝኸእል እዩ። ስለዚ ዘለኖ ቐለብ እንስሳ እንድሕር ብባህላዊ ንጥቀም ኾይንኖ 65.06% ጥራሕ እቲ ቐለብ ንጥቀመሉ ማለት እዩ። ስለዚ ዝሓሸ ኣጠቓቕማ ቐለብ እንስሳ ንክህልው ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ እንስሳ ምጥቃም ወሳኒ እዩ።

ጠቕላላ ሓንቲ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ እንስሳ ንምስራሕ ዘድልዩ ወጻኢ 1550 ቅርሺ እንትኸውን ካብዚ ዝርከብ ኣታዊ (ካብ ዝባኸነ ቐለብ እንስሳ) ድማ 29800.9 ኾይኑ እቲ ዝተፃረየ ኣታዊ ካዓ 28250.9 ቅርሺ እዩ። ብተመሳሳሊ ባህላዊ መብልዒ ቐለብ እንስሳ ዝርከብ ዝተፃረየ ትርፌ 10772.84 ቅርሺ እዩ (ሰደቓ 2)። ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ እንስሳ ካብ 3-4 ዓመት ክፀንሕ ዝኸእል እንትኸውን፤ እቲ ንምስራሕ ዝወፅእ ወጻኢ ድማ ኣብ ውሽጢ ሓደ ዓመት ክምልስ ይኸእል እዩ። ካብዚ ንምርዳእ ከምዝካኣል ምምጋብ ተረፊ መረፍ ምህርቲ ብዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ እንስሳ ኣብቲ ኣከባቢ ኣዋግኢ ምኻኑ እዩ። መፅናዕትታት ከምዝሕብርዎ ምርባሕ ሃፍቲ እንስሳ ኣስታት 70% ዝኸውን ዝሕዝ እቲ ቐለብ ሃፍቲ እንስሳ እንትኸውን ውሑሉል ዝኾነ ኣጣቓቕማን ኣተሓሕዥን ብምምሕያሽ መፍረያይነት ሃፍቲ እንስሳ ትረፋማ ምግባር ይካኣል እዩ። ስለዚ ምጥቃም ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ እንስሳ ንቐለብ ሃፍቲ እንስሳ ዝባኸን (ዝወፅእ) ወጻኢ ብምቕናስ ተጠቓምነት ከበቢ ይገብር። ናይ ቐለብ እንስሳ ዋጋ ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናወሰኸ (እናገሃረ) ኣብ ዝኸደሉ ግዜ ምትእትታው ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ እንስሳ ዕዙዝ ኣዋግኢነት ኣለዎ።

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቆለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ሰደቃ 2. ንፅፅር አዋግኢነት ዝተመሓየሽ መብልዒ ቆለብ እንስሳ

መለክዒ	ዓይነታት መብልዒ ቆለብ እንስሳ					
	ዝተመሓየሽ መብልዒ			ባህላዊ መብልዒ		
	በዝሒ	ናይ ሓደ ዋጋ	ጠቅላላ ዋጋ	በዝሒ	ናይ ሓደ ዋጋ	ጠቅላላ ዋጋ
ቆርቆሮ	6	200	1200	0	0	0
ሚስማር (ኪ.ግ)	1.5	100	150	0	0	0
ሃናዒ	1	200	200	0	0	0
ጠቅላላ ወጻኢ			1550		0	0
ቁፅሪ እንስሳ (TLU)	4*0.7=2.8	-	-	4*0.7=2.8	-	-
DM/TLU/ዓመት	2281kg	-	-	2281kg	-	-
ዓመታዊ ቆለብ	6386.8kg	-	-	6386.8kg	-	-
ሕፅረት ቆለብ	85 days	-	-	357days	-	-
ብኸነት ቆለብ (ኪ.ግ)	532.65	5.6	2982.84	2231.54	5.6	12496.62
ዝብላፅ ቆለብ (ኪ.ግ)	5854.24	5.6	32783.74	4155.26	5.6	23269.46
ጠቅላላ ኣታዊ	-	-	29800.9	-	-	10772.84
ዝተገረየ ትርፌ	-	-	28250.9	-	-	10772.84
ጥቅሚ እቲ ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ኣብቲ ባህላዊ%			44.78			

TLU= Tropical livestock unite

13. መጠቃለሊ

ሓረስቶት ደቡባዊ ዞባ እንስስኦም ኣብ ባህላዊ መብልዒ ካብ ዕንፀይቲ ወይ ካብ እምኒ ዝተሰርሐ ኾይኑ እዚ ድማ እቲ ቆለብ እንስሳ ብዝተፈላላየ ምኽንያታት (ዝናብ፣ ሸንቲ፣ ዒባ፣ ሓመድ) ብምብልሻው ንብኸነት ይቃላፅ። እዚ ንምክልኻል ድማ ሓረስቶት እቲ ኣከባቢ ደቆም ኣብቲ እንስሳ መብልዒ ብምምዳብ ንክሕልዉ ይገብርዎም። ስለዚ እዚ ስራሕ ንምቅላልን ብኸነት ቆለብ ንምቕናስን ምትእትታው ዝተመሓየሽ መብልዒ ቆለብ እንስሳ ከምዋና መማረዒ ኾይኑ ተረኺቡ። እዚ ድማ ብማእከል ምርምር ሕርሻ ኣላማጣ ኣብ 61 ሓረስቶትን 7 ማእከል መሰልጠኒ ሓረስቶት ንክታኢታተው ተገሩ እዩ።

ካብ ማእከል ምርምር ሕርሻ ኣላማጣ መፅናዕቲ ንምርዳእ ከም ዝካኣል ዝተመሓየሽ መብልዒ ቆለብ እንስሳ ን ባህላዊ መብልዒ ቆለብ እንስሳ ን ዝላገላ ኣፈላላይ ብኸነት

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ቀለብ እንስሳ አለዎም። እዚ ካዓ ባህላዊ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ዝለዓለ ብኸነት ቀለብ እንስሳ (34.94%) እንትህልዎ፤ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ድማ ዝተሓተ ብኸነት ቀለብ እንስሳ (8.36%) አለዎ። ብተወሳኺ ተጠቀምቲ ሓረስቶት እቲ አከባቢ ከምዝሕብርዎ ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ ንእንስሳ ሙቕው ከምዝኾነ፣ ምቕናስ ምሽማይ ቀለብ፣ ግዚያዊ መቀመጢ ቀለብ ምህላው፣ ዝተሓተ ብኸነት ቀለብ ምህላውን እቲ ቴክኖሎጂ ጠቓሚ ምኻኑ ይናገሩ። ብተወሳኺ እዚ ቴክኖሎጂ ምቕናስ ምድርራብ ስራሕ ብፍላይ ንደቂ አንስትዮን አብ ጥቓገዛ ምርባሕ ሃፍቲ እንስሳ ንዝተዋፈሩ አካላትን ዝለዓለ አስተዋፅኦ አለዎ። መወፃኣይነት ዝተመሓየሽ መብልዒ ቀለብ እንስሳ እንትርኦ ድማ፣ እቲ ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ብአዋፃኢነት ካብቲ ባህላዊ ብ44.78ኢ ደብልጫ አለ። ስለዚ መንግስታውን ዘይመነግስታውን አካለት እዚ ቴክኖሎጂ አብ ምቕናስ ብኸነት ቀለብ እንስሳ ዝለዓለ አስተዋፅኦ ሰለዘለዎ ናብ ብዙሓት ሓረስቶትን አከባቢታትን እንተዝስፋሕፋሕ ዝሓሸ እዩ።

14. ተጠቀስቲ ፅሑፋት

አዲኛ ቶሌራ . 2003. ፍልፍል ቀለብ እንስሳን ስርዓት አጠቃቅማን ንመሀጠርቲ እንስሳን ሰብ ሞያ ልምዓት ሕርሻን ዝተዳለወ ማንዋል. መደብ ብርኪታት እዳጋ ፅሑፍ-ጥዕንኡ ዝተሓለወ እንስሳን ስጋን ኢትዮጵያ (SPS-LMM) ፈተነ ጣብያ ሕርሻ ቴክሳስ (TAES)/ስርዓት "ኤ"ን "ኤም"ን ዩኒቨርሲቲ ቴክሳስ. <https://agrilife.org>
ኢንቨስትመንት ትግራይ. 2014. ልምዓት ቀለብ እንስሳ.

Abdirahin sheik, Ali Hassen, Kefyalew Gebeyew and Kibru Beriso .2015. Assessment of Dairy Cattle Feed Resources in Fafan Town Eastern Ethiopia. *European Journal of Biological Sciences*, 7 (2): 50-54.

Adugna T .2007. Feed resources for producing export quality meat and livestock in Ethiopia (Examples from selected Weredas in Oromia and SNNP regional states.

Adugna Tolera; Fekede Feyissa; Diriba Geleti; Dereje Duressa; Dereje Kebede; Shibru Gurmessa, Wakgari Keba; Alan Duncan. 2014. Assessment of livestock feed production and utilization systems and analysis of feed value chain in Diga district, Ethiopia. Research program on integrated systes for the humid tropics, Technical Report.

Ahmed Hassen, Abule Ebro, Mohammed Kurtu and A C Treydte.2010. Livestock feed resources utilization and management as influenced by altitude in the Central Highlands of Ethiopia. *Livestock research for rural development*, 22 (12).

Alemayehu M., 1985. Feed resources in Ethiopia. Apaper presented at a workshop on animal feed resources for small scale livestock procedures.11-15 November, 1985, Nairobi, Kenya. Livestock improvement conference. IAR, Addis Ababa, Ethiopia. pp. 143-146.

Becker, G. S. 2008. Livestock feed costs: Concerns and options, Congressional Research Service: Report for Congress.

Getnet A, Ledin I. 2000. Available feed resources and the role of cultivated forage crops in the small holder farming systems in the central highlands of Ethiopia In: Proceedings of the 8th Annual Conference of the Ethiopian Society of Animal Production (ESAP).Addis Ababa, Ethiopia. pp. 265-274.

Gizaw,S., Ebro, A., Tesfaye, Y., Mekuriaw, Z., Mekasha, Y., Hoekstra, D., Gebremedhin, B. and Tegegne, A. 2017. Feed resources in the highlands of Ethiopia: A value chain assessment

ዝቲመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

- and intervention options. LIVES Working Paper 27. Nairobi, Kenya: International Livestock Research Institute (ILRI).
- Jahnke, H. E. 1982. Livestock production systems and livestock development in tropical Africa (Vol. 35). Kiel: Kieler Wissenschaftsverlag Vauk. Germany.
- Kossila, V. L., 1985, Global review of the potential of crop residues as animal feed. In Preston, T. R., Kossila, V. L., Goodwin, J., and Reed, S. B., (eds.), Better utilization of crop residues and byproducts in animal feeding: research guidelines 1. State of knowledge. FAO Animal Production and Health Paper 50. FAO, Rome.
- Melaku S. Peters K. J., and Tegegne A., 2003. In Vitro and In situ evaluation of selected multipurpose Trees, Wheat bran and lablab purpureus as potential feed supplements to teff (*Eragrostis teff*) straw. *Animal Feed Sci. Technol*, 108,159-179.
- Melkamu B, Kindu M, Aberra A and peter T. 2017. Feeding Trough and storage Sheds Technology, fact sheet Africa RISING Project.
- Nigatu Wolde. 2016. Assessment of feed resource availability, feeding system and nutritional quality of some feedstuffs used for dairy farms in Sodo town and Sodo Zuria Woreda, southern Ethiopia. M.Sc. Thesis, Hawassa University Hawassa, Ethiopia.
- Promma, S., Tasaki, I., Cheva-Isarakul, B. and Indratula, T., 1994, Stabilization with sulfuric acid of the crude protein in urea-treated rice straw. *Australasian J. Agric. Science*, 7: 481-486.
- Schell, T., van Heugten, E., Harper, A., and Thaler, R. C. 2002. Managing feed waste. NC Cooperative Extension Service.
- Seyoum, B.; Getnet, A.; Abate, T. 2001. Present Status and Future Direction in Feed Resources and Nutrition Research Targeted for Wheat Based Crop-Livestock Production System in Ethiopia. In: Wall, P.C. (Ed): *Wheat and Weeds: Food and Feed*. Proceedings of the Two Stake Holder Workshops, CIMMYT, Santa Cruz, Bolivia. pp 207-226.
- Solomon Bogale 2004. Assessment of Livestock Production Systems and Feed Resource Base in Sinana Dinsho District of Bale Highlands, Southeast Oromia. M. Sc. Thesis. Alemaya University of Agriculture, Alemaya. 141 pp.
- Syomiti, M., Wanyoike, M., Wahome, R. G. and Kuria, J. K. N., 2009, The status of maize stover utilization as feed for livestock in Kiambu and Thika districts of Kenya: Constraints and opportunities. Kenya Agricultural Research Institute (KARI), Muguga

ዝቲመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

South, P.O Box 30148-00100, Nairobi, Kenya University of Nairobi; Kenya.

<http://www.sasas.co.za/sites/sasas.co.za/files/>

Syomiti_Vol%204_Issue%201_The%20status%20of%20maize%20stover.pdf retrieved on 21-03-2014.

The R Core Team, 2012. A language and environment for statistical computing, Version 3.3.3. R foundation for statistical computing.

Timothy, O.W., Fernandez-Rivera, S. and Timothy, G. K., 1997, the influence of socio economic factors on the availability and utilization of crop residues as animal feeds.

<http://www.ilri.cgiar.org/InfoServ/Webpub/Fulldocs/Cropresidues/chap%202.htm> retrieved on 21-03-2014.

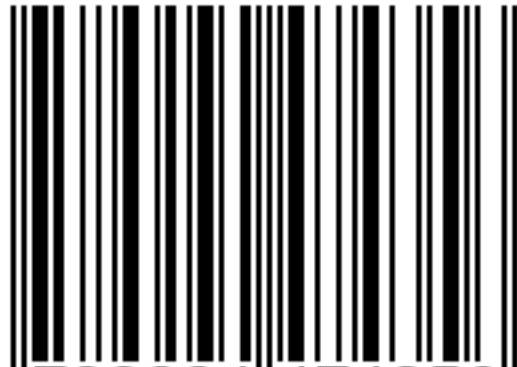
Upton M .1979. Farm Management in Africa: The Principle of Production and Planning. Oxford University Press, Great Britain. pp. 282-298.

Van Kempen, T. A. T. G., and van Heugten, E. 2000. Reducing pig waste and odor through nutritional means. Livestock and Poultry Environmental Stewardship Plan, Lesson, 10.

Yayneshet Tesfay .2010. Feed resource availability in Tigra region, Northern Ethiopia, for production of expert quality meat and livestock

ዝተመሓየሽ መብልዒ ቐለብ (ዱርቃ፣ ሓሰርን ቃንጫን) እንስሳ

ISBN 978-99944-74-35-6

9 789994 474356 >